

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2003
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ, Ιστορία ενός αϊχμαλώτου (απόσπασμα)

Είκοσι μέρες δουλέψαμε σ' αυτό τό μέρος. Κι απ' τήν πρώτη μέρα που πήγαμε, βάλαμε μέ τό νοῦ μας νά λιποταχτήσουμε, κι ἀρχίσαμε στά κρυφά νά κρατοῦμε ψωμί, κι ὅ,τι ἄλλο βαστοῦσε ἀπ' τό φαγί μας, γιά τό δρόμο.

Τέλος ὀρίσαμε τή μέρα. Παρασκευή μεσάνυχτα νά ξεκινήσουμε. Κι ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, ξύπνησα τό σύντροφό μου, κι ἕνας μέ τόν ἄλλο ξυπνήσαμε ὅλοι. Μά οἱ ἄλλοι μετάνιωσαν. Ἐμεῖς τοῦς εἶπαμε: τ' ἀποφασίσαμε πιά, θά φύγουμε. Καί φύγαμε.

Σάν περπατήσαμε καμιά ὥρα δρόμο, ἔξω ἀπ' τό χωριό, μπροστά μας βρήκαμε ἕναν γκρεμό, ῥέμα. Τό βουνό του δέν ἀκουγότανε, ἀπ' τό πολύ βάθος πού εἶχε. Ἐκεῖ σταματήσαμε.

Πλάγι μας ἦταν ἕνα χωριό. Τά σκυλιά του μᾶς μυρίστηκαν κι ἀρχισαν νά γαβγίζουν.

– Θά φανερωθούμε, λέγων στό σύντροφό μου, πρέπει νά τό περάσουμε ἀπόψε.

– Ναί, μοῦ λέει.

Καί σουρτά¹, πιαστοί στίς πέτρες κατεβαίνομε. Μά δέν μπορέσαμε. Στό μισοκατήφορο, σταματήσαμε σέ μιά βραχοσπηλιά. Ἐκεῖ ξημερωθήκαμε.

Ἄμα πῆρε ἡ μέρα, ἀπάνω ἀπ' τόν γκρεμό ἀκούσαμε φωνές. Μᾶς εἶχαν πάρει στό κατόπι μικροί μεγάλοι καί μᾶς κυνηγοῦσαν μέ τά σκυλιά τους.

Οἱ φωνές ἀπό ὥρα μάκρυναν. Ἐμεῖς καθίσαμε ἀκόμα λίγο, κρυμμένοι, κι ὕστερα πήραμε πάλι τόν γκρεμοκατήφορο.

Μεσημέρι κοντά ἔδειχνε μέ τόν ἥλιο, πού φθάσαμε ὡς κάτω στό γούπατο².

«Βάι, βάι»³ εἶπαμε σάν εἶδαμε τό ἄλλο μέρος, πού θ' ἀνεβαίναμε. Περπατήσαμε γιά λίγο, ὀρθοί, δίπλα στό νερό πού κρύαγε χοχλαστό⁴, καί μπήκαμε μέσα γλιστροπατώντας ἀπάνω στά τρόχαλα⁵. Τό νερό μᾶς ἔφθασε ὡς τό γόνα.

¹ σουρτά: σερνάμενοι

² γούπατο: εδαφική περιοχή που βρίσκεται χαμηλότερα ἀπό τὰ γύρω μέρη

³ βάι, βάι: αχ, αχ!

⁴ χοχλαστό: κοχλαστό, αναταραγμένο

⁵ τρόχαλα: μεγάλες πέτρες

Όπως προχωρούσαμε, άκούσαμε κοντά μας κροτοχαρχάλεμα⁶. Τρομάξαμε· σμίξαμε κοντά κοντά τὰ κορμιά μας καί βλέπαμε. Άπό πάνω, χαμηλά, περνούσαν κοράκια, κάνοντας κύκλους. Σκύψαμε κι ήπιαμε νερό, δίχως νά διψοῦμε. Ύστερα βγήκαμε απ' τό ποτάμι στάζοντας καί πήραμε τό άνηφόρι.

Ο ήλιος έπεφτε όταν άναριχτήκαμε, πιάνοντας τίς χορτόριζες. Μέ πολύν κόπο άνεβήκαμε. Μας είχε πάρει τό βράδυ.

Σά βγήκαμε στό ίσιωμα, κοιτάξαμε γύρω. Μπροστά μας, λίγο μακριά, φάνηκαν καλύβες γιουρούκιες⁷. Τά σκυλιά γάβγιζαν. Οί τσομπάνηδες φώναζαν άναμεταξύ τους:

– Τά σκυλιά αλυχτούν⁸, άνθρωποι είναι. Καί ντουφέκισαν στόν άέρα.

Έμεις λοξέψαμε στόν γκρεμό καί περπατούσαμε σκυφτοί άκρια άκρια, ώσπου πέσαμε σ' ένα έρειπωμένο χωριό. [...]

Κοντά ξημερώματα, πέσαμε στά λιβάδια του Μπόζ - Ντάγ, όπου έβοσκαν γίδια· τὰ φύλαγε γυναίκα. Βιαστήκαμε νά τὰ περάσουμε, δέν προφτάσαμε. Μας έξωσε τό κοπάδι. Η γυναίκα σκυφτή έπλεκε· δέ μας πρόσεξε, περάσαμε.

Τήν τέταρτη μέρα πέσαμε στό Όντεμίζ⁹. Όπως πηγαίναμε, άπαντήσαμε ένα μύλο.

– Έ, σύντροφε, του λέω, που θά πάει αυτό, όλο δρόμο, δρόμο; Καί του 'δειξα τό μύλο, μέ νόημα.

– Τί, νά τόν σπάσουμε, μου λέει.

– Ναί, είπαμε κι οί δυό καί πάλι μετανιώσαμε.

Άπό κει βγήκαμε σέ δημόσιο δρόμο. Τραβηχτήκαμε στό δάσος νά κρυφτοῦμε. Κοντά μεσημέρι, είδαμε έναν κυνηγό στην άπέναντι ράχη. Τό σκυλί του γάβγιζε· φοβηθήκαμε.

Μπουσουλώνοντας, πήγαμε ως δέκα μέτρα καί λουφάξαμε πίσω από 'να κορμόδεντρο, παραμονεύοντας τόν κυνηγό πότε θά φύγει. Βαρεθήκαμε. Έμεινε ως άργά τό βράδυ. Κάναμε τότε τό σταυρό μας καί δρόμο.

Πρίν ξημερώσει, είχαμε φτάσει έξω από τήν πολιτεία Μπανός. Ός τό Βαϊντίρι κοντά έφταναν τὰ λιόδεντρά της. Άπ' τήν πείνα μας, τρώγαμε τίς άγουρες έλιές καί μας πίκρισε τό στόμα.

Άμα μερώσαμε λίγο τήν πείνα μας, σταθήκαμε καί βλέπαμε τήν πολιτεία. Άντίκρυ μας περνούσε τό τραίνο. Πήγε, ήρθε, δυό τρεις φορές. Ο κόσμος πού έβγαινε σκορπούσε στους δρόμους· δέν μπορούσαμε νά περάσουμε. Σουρούπως κι οί δρόμοι άκόμα ήταν γεμάτοι κόσμο. Φύγαμε άργά, νύχτα.

Άπ' τό Βαϊντίρι περάσαμε γρήγορα καί πέσαμε στό ποτάμι τό Μαϊάντρο¹⁰. Τό νερό μας ήρθε ως τή μέση. Τό περάσαμε.

⁶ κροτοχαρχάλεμα: θόρυβος από τις πατημασιές πάνω στις πέτρες

⁷ γιουρούκης: Τούρκοι ορεινοί, συνήθως ξυλοκόποι

⁸ αλυχτούν: γαβγίζουν

⁹ Όντεμίζ: η αρχαία ελληνική πόλη Οδεμήσιον

¹⁰ Μαϊάντ(δ)ρος: ποταμός της Μ. Ασίας κοντά στην αρχαία Μίλητο

Βγαίνοντας, μπροστά μας φάνηκαν πρόβατα. Δέν μπορούσαμε νά κάνουμε πίσω, πέσαμε μέσ στο κοπάδι. Τά σκυλιά μās μούνταραν¹¹ κι έμεις τά διώχναμε μέ τά ξύλα π' άκουπούσαμε. Αύτά, τίποτα' τά μαυλίσουμε¹² καί σκυφτοί, σιγά σιγά, τραβήχτηκεμε.

Σά μακρύνουμε πολύ απ' τό κοπάδι, καθίσαμε. Δέν μπορούσαμε ούτ' ένα βήμα νά κάνουμε. Κι ένα μικρό παιδάκι μās έπιανε.

Τέλος φτάσαμε έξω απ' τό χωριό μας. Μπήκαμε στο δάσος, κι από κεί τό βλέπαμε στήν κορφή, όπως τό ξέραμε. Καμιά πενηνταριά φώτα έκαιγαν. Τά σκυλιά άλκυτοΰσαν. Ήταν όπως τότες, πού ήμασταν εκεί. Κλάψαμε. Μās φάνηκε πώς γλυτώσαμε από φυγόστρατοι καί γυρίζαμε στά σπίτια μας νά ήσυχάσουμε.

– Πάμε, μου λέει ο συντροφός μου, ίσως ακόμα νά 'ναι οί δικοί μας, πάμε νά δοΰμε γιά νά πιστέψουμε.

Καί ξεκινήσαμε χωριστά, αφού πρώτα όρίσαμε τήν άλλη μέρα ν' ανταμώσουμε στή σπηλιά. Αυτός τράβηξε σέ άλλο μαχαλά¹³, έγώ σέ άλλον. Όπου κι άν πήγαμε, όλα ρημαγμένα. Τά σπίτια άνοιχτά, άδεια, οί πόρτες σπασμένες μέ τά τσεκούρια. Μονάχα στήν αγορά έμεναν ακόμα λίγοι Τουρκοί καί στήν άστυνομία ο σκοπός. Στο σχολειό, πού τό 'χαν γεμάτο έπιπλα καί ρούχα, από μέσα άκουγόταν καυβέντα. Αποτραβήχτηκε καί γύριζα όλη τή νύχτα, μέ τό φόβο μου συντροφιά.

Τό πρωί π' ανταμώσαμε, μās πήραν τά κλάματα. Έμεις λογαριάζαμε πώς κάτι θά βρίσκαμε στο χωριό, άφημένα απ' τούς δικούς μας. Μά δέ βρήκαμε τίποτα καί στήν άπελπισία μας αιχτήκαμε στους συκοπαξέδες.

Ύστερα από μιά βροχή τά σύκα χάλασαν, μά είχαν αρχίσει νά ώριμάζουν τά κάστανα κι οί έλιές. Μαζέψαμε όσο καρπό μπορούσαμε καί τόν βάλαμε στή σπηλιά μας.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Η Ιστορία ενός αιχμαλώτου κλείνει με τη φράση: «Σάν τελειωσε νά μου διηγείται, τοΰ είπα: Βάλε τήν ύπογραφή σου. Κι εκείνος έγραψε:

Νικόλας Κοζάκογλου»

- α. Ποια είναι η σχέση του προσώπου που «υπέγραψε» με τον αφηγητή της ιστορίας, με τον κεντρικό ήρωα και με το συγγραφέα;
- β. Ποιος υπήρξε ο ρόλος του συγγραφέα στην τελική διαμόρφωση του συγκεκριμένου έργου;

¹¹ μουντάρω: κινούμαι απειλητικά, ορμώ

¹² μαυλίζω: ξεγελώ διάφορα ζώα με απομίμηση της φωνής τους

¹³ μαχαλάς: γειτονιά, συνοικία

Μονάδες 15

2. Χαρακτηριστικό της αφήγησης στην *Ιστορία* ενός *αίχμαλώτου* είναι ο *λαϊκός λόγος*. Να αναφέρετε τέσσερα (4) βασικά γνωρίσματα του και να γράψετε ένα παράδειγμα για το καθένα μέσα από το απόσπασμα που σας δόθηκε.

Μονάδες 20

3. Στην εισαγωγή του σχολικού βιβλίου υπάρχει η παρατήρηση: «... η αφήγηση πολλές φορές επιταχύνεται και αρκετά συμβάντα παραλείπονται, όταν δεν θεωρούνται αναγκαία για τη γενικότερη οικονομία».

- α. Να εντοπίσετε στο απόσπασμα από την *Ιστορία* ενός *αίχμαλώτου* δύο χωρία, με τα οποία επαληθεύεται η παραπάνω άποψη.
- β. Ποια χαρακτηριστικά αποκτά η αφήγηση με τη συγκεκριμένη αφηγηματική τεχνική;

Μονάδες 20

4. «Τέλος φτάσαμε έξω απ' το χωριό μας. Μπήκαμε στο δάσος, κι από κει τό βλέπαμε στην κορφή, όπως τό ξέραμε. Καμιά πενήνταριά φώτα έκαιγαν. Τά σκυλιά άλυχτοῦσαν. Ήταν όπως τότες, πού ήμασταν εκεί. Κλάψαμε. Μᾶς φάνηκε πώς γλυτώσαμε από φυγόστρατοι καί γυρίζαμε στά σπίτια μας νά ήσυχάσουμε.

– Πᾶμε, μου λέει ὁ συντροφός μου, ἴσως ἀκόμα νά 'ναι οἱ δικοί μας, πᾶμε νά δοῦμε γιά νά πιστέψουμε.

Καί ξεκινήσαμε χωριστά, ἀφοῦ πρώτα ὀρίσαμε τήν ἄλλη μέρα ν' ανταμώσουμε στή σπηλιά. Αὐτός τράβηξε σέ ἄλλο μαχαλά, ἐγώ σέ ἄλλον. Ὅπου κι ἄν πήγαμε, ὅλα ρημανμένα. Τά σπίτια ἀνοιχτά, ἄδεια, οἱ πόρτες σπασμένες μέ τά τσεκούρια. Μονάχα στήν ἀγορά ἔμεναν ἀκόμα λίγοι Τοῦρκοι καί στήν ἀστυνομία ὁ σκοπός. Στό σχολεῖο, πού τό 'χαν γεμάτο ἐπιπλα καί ροῦχα, ἀπό μέσα ἀκουγόταν κουβέντα. Αποτραβήχτηκα καί γύριζα ὅλη τή νύχτα, μέ τό φόβο μου συντροφιά.

Τό πρωί π' ανταμώσαμε, μᾶς πήραν τά κλάματα. Ἐμεῖς λογαριάζαμε πώς κάτι θά βρίσκαμε στό χωριό, ἀφημένο ἀπ' τοῦς δικούς μας. Μά δέ βρήκαμε τίποτα καί στήν ἀπελπισιά μας, ριχτήκαμε στοῦς συνομπαξέδες.

Ὑστερα ἀπό μιά βροχή τά σύκα χάλασαν, μά εἶχαν ἀρχίσει νά ὠριμάζουν τά κάστανα κι οἱ ἐλιές. Μαζέψαμε ὅσο καρπό μπορούσαμε καί τόν βάλαμε στή σπηλιά μας.»

Να σχολιάσετε τις συναισθηματικές αντιδράσεις και τις ενέργειες των προσώπων, όπως αυτές παρουσιάζονται στο παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

5. Σε ποιες σκέψεις σάς οδηγούν σχετικά με τον πόλεμο και την ειρήνη το απόσπασμα από την *Ιστορία ενός αϊχμαλώτου* του Στρατή Δούκα και η περιγραφή της Σμύρνης στο απόσπασμα που ακολουθεί;

Λιδώ Σωτηρίου, *Ματωμένα Χώματα*

Μόλις πάτησα τό ποδάρι μου στή Σμύρνη, στάθηκα νά πάρω ανάσα. Σταυροκοπήθηκα, μ' έπιασε μιιά ξαφνική χαρά. Πάντα έδω στή Σμύρνη έβρισκε σιγουριά κι αποκούμπι ή ρωμιοσύνη. Οί Τούρκοι τή λέγανε "Γκιαούρ Ισμίρ" κι ήτανε πραγματικά ή Άπιστη γι' αυτούς γιά μās όμως ήτανε ή χαρούμενη και φιλόξενη πρωτεύουσα του έλληνισμού. Μοσχοβολούσε γιασεμί και λαχταρούσε γιά λευτεριά. Μόνον νά σεριανās στό Καί, στά μπουλβάρια¹⁴, [...] νά νταραβερίζεσαι¹⁵ στά μπεζεστένια¹⁶, νά πίνεις ρακί στό Κόρσο, νά βλέπεις παντού κέφι, χαρά, σου παλάκωνε ή καρδιά, γέμιζε φως, πόθους, θάρρητα. Νά ζήσω, έλεγε, νά ζήσω, νά δουλέψω άπεξαρχής, νά φτιάσω τούτο και τ' άλλο, νά χαρώ, νά αγαπήσω, νά χτίσω.

Τώρα τί 'τανε αυτό π' αντίκριζα; Μιά νεκρή πολιτεία. Τά μαγαζιά και τά κέντρα κλειδωμένα με διπλό λουκέτο. Τά σπίτια βουβά, σάν άκατοίκητα. Γέλιο δέν άκουγες, παιδί δέν έβλεπες νά παίζει στόν δρόμο. Καραβάνια θλιβερά σερνόντανε στά σοκάκια σάν μιιά σειρά κάμπιες. Κορμιά κυρτωμένα, πρόσωπα χολιασμένα, χαλκοπόσινα, χείλη ξερά, άσπρισμένα. Ήτανε οί πρόσφυγες πού

φτάνανε άπ' τό έσωτερικό. Σέρνανε μαζί τους μπόγους, τσομπλέκια¹⁷, μπαούλα, κονίσματα, φορεία μ' άρωματους, κατσίκες, κότες, σκύλους. Οί εκκλησιές, οί στρατώνες, τά σχολειά, οί αποθήκες, οί φάμπρικες, όλα γέμισαν πρόσφυγες· βελόνι νά 'ριχνες δέ θά 'πεφτε.

Μονάδες 20

¹⁷ τσομπλέκια: μικροαντικείμενα

¹⁴ μπουλβάρια: λεωφόροι

¹⁵ νταραβερίζεσαι: αναπτύσσεις διάφορες σχέσεις

¹⁶ μπεζεστένια: αγορές.